

DET DANSKE LANDBRUG UNDER KRIGEN

Af

Jens Warming.

Da Nationaløkonomisk Tidsskrift hører til de Tidsskrifter, som man vender tilbage til efter Aars Forløb for at faa et Indtryk af, hvad der var oppe i Tiden, forekommer det mig, at en saa ensidig Fremstilling, som Hr. Th. Madsen-Mygdals om Landbruget under Krigen (indeværende Aargang, S. 110) ikke bør staa ene, og jeg vil derfor tillade mig at gøre nogle faa Modbemærkninger, navnlig da jeg var forhindret fra at høre Hr. Madsen-Mygdals Foredrag i Nationaløkonomisk Forening og saaledes fra at svare mundtlig.

Hr. Madsen-Mygdal belyser navnlig to Emner, Landbrugernes Fortjeneste under Krigen, og Betydningen af at opretholde Besætningerne trods den standse Foderstof-Import. Det første Emne skal jeg kun omtale ganske kort, det sidste lidt fyldigere.

Det er utvivlsomt rigtigt, at man ikke kan drage sikre Slutninger om Landmændenes Guldalder af Skatte-Ansættelserne, Sparekasse-Indskudene og Ejendomspriserne, men de af Hr. Madsen-Mygdal meddelte Regnskaber for 19¹⁶/₁₇ viser dog et Overskud pr. ha af ca. 80 Kr.; en middelstor Gaardmand paa 30 ha har altsaa tjent 2 400 Kr. foruden „Erstatning for Bru-

gerens og hans Families Arbejde i Landbruget" og en som det synes meget rigelig Rente af hans egen Kapital (122 Kr. pr. ha ÷ Prioritetsrente, der for en Gennemsnits-Gaardmand næppe overstiger 40 à 50 Kr. pr. ha). Dette er dog betydeligt over den sædvanlige Indtægt, og hvis en nærmere Undersøgelse af de 38 Regnskaber skulde vise, at netop en saadan mindre Landmand ikke har tjent saa meget, har de større altsaa tjent saa meget des mere, altsaa f. Eks. en Proprietær paa 100 ha mere end 8000 + Rente og Arbejdslø¹⁾. — Angaaende det følgende Regnskabsaar har Hr. Madsen-Mygdal nogle Betragtninger over de stigende Udgifter, og uden nogen Beregning derover, ender han S. 123 med at slutte, at det er tvivlsomt, om Indtægten nu er saa stor som før Krigen. Hr. M.-M. vil sikkert indrømme, at der ikke er ført noget-somhelst Bevis herfor, især i Forhold til Aar med ligesaa daarlig Høst som 1917. Særlig tvivlende maa Læseren stille sig overfor Udtalelsen S. 121 om, at det er berettiget at medregne Renterne blandt de Driftsomkostninger, der er underkastet Stigning; og de smaa Rente-nydere, Livrentenydere og Legatnydere, der har set deres Renters Købceevne svinde ind, vil med Rette hævde, at de Landmænd, der betaler disse Renter, maa have haft en tilsvarende Fordel. Hr. M.-M.'s Motivering er, at Produktionen er indskrænket; ja Staldene er ikke saa fulde som ellers, Mælkemængden pr. Ko er mindre, og Høsten er formindsket ved den mindre Gødning, men vejer dette virkelig paa Rentekontoen noget

¹⁾ Indvender man, at de regnskabsførende Landmænd tjener over Middell, saa er deres Regnskaber ogsaa ubrugelige til Hr. M.-M.'s Formaal; thi intensiv Drift giver jo stor Omsætning.

overfor den uhyre Fordel, at Ejere fra før Krigen med fordoblet Prisniveau har uforandrede Prioritetsrenter?

Besætningernes Bevarelse tillægger Hr. Madsen-Mygdal en overordentlig Betydning, og han afviser enhver Tale om, at vore store Besætninger skulde være Resultat af en „kunstig Udvikling“. Ja derom er der jo delte Meninger; at Amerikas Korn skal til Danmark, og derpaa som Flæsk føres til England, synes dog at være en Omvej; maaske Konjunkturer og Konservatisme vil holde sin Haand over denne Omvej i en Menne-skealder eller to, men i Længden skulde man dog tro, at det var naturligere, at Opfødringen enten foretoges der, hvor Kornet avles, eller der hvor Flæsket spises. Hr. M.-M. meddeler en Tabel, hvorefter Overskudsudførselen af Husdyrprodukter i 1880—1914 voksede med stigende Fart, saaledes at vi endnu maa vente at være langt fra Kulminationen. Men Tabellens Beviskraft svækkes allerede noget, naar man tager Hensyn til Prisniveauet; dette var nemlig faldende 1880—95, men derefter stigende; Tallene for Tabellens to første Perioder skal derfor korrigeres opefter, for de to sidste nedefter, saa at Stigningen formindskes. Og Beviskraften falder ganske bort, naar man specielt ser paa Smør, og det er jo dog Køerne, Hr. M.-M. især vil holde i Live. Smørekporten har nemlig i flere Aar været næsten stagnerende, og Køernes Antal ligesaa; 1909—14 steg Køernes Antal kun fra 1 282 000 til 1 310 000, altsaa med knap 6 000 aarlig, mod 32 000 aarlig i 1903—09.

Sagen er den, at paa Grund af Margarinens Sejrs-gang har de danske Landmænd i de senere Aar i stigende Grad vendt sig mod Produktion af Kød og

Flæsk i Stedet for af Smør; Antallet af Tyre af Kødrace er stigende; Køerne udgør en aftagende Andel af det samlede Antal Hornkvæg, medens Antallet af Kalve, Stude og Tyre stiger; Køerne slagtes i en yngre Alder, saa at der faas færre Aargange Mælk pr. Kødkrop; og Svinenes Antal stiger langt stærkere end Køernes. Hovedaarsagen hertil er utvivlsomt Margarinen, hvis Kvalitet efterhaanden er steget betydeligt. Danmark er her selv Rekord-Landet med et Forbrug af 16 kg aarlig pr. Individ = $\frac{2}{3}$ af det samlede Smør- og Margarineforbrug; men England, der før Krigen brugte 4 kg pr. Individ, begynder at komme med. I 1908 var Englands Margarine-Forbrug 90 Mill. kg, i 1913 143, og i 1915 naaede det om Eiteraaret saa højt, at det vilde svare til 200 Mill. kg for et helt Aar; senere er det vist naaet langt højere op. Derimod var Englands Smørförbrug før Krigen stagnerende. Man staar saaledes overfor en gennem flere Fredsaar fortsat stærk og støt Svingning i Englændernes Sædvaner, og selv om mange efter Krigen vil vende tilbage til Smørret, maa det dog antages, at denne Svingning gennem Krigen har faaet en varig Fremskyndelse, saa at Smørförbruget ikke foreløbig vil naa sin tidligere Højde¹⁾.

Jeg mener altsaa, at en mindre Reduktion af Køernes Antal netop var det, som Situationen før Krigen pegede hen imod, og mange Landmænd var da ogsaa i Færd med at indskrænke sig paa dette Punkt; den langsomme Vækst i Køernes Antal fremkom altsaa ved,

¹⁾ Harald Faber har nylig udtalt sig betydelig lysere om det danske Smørs Fremtid; men netop m. H. t. Margarinen synes hans Betragtninger ikke overbevisende; snarere m. H. t. Englands egen Smør-Produktion.

at de Konservative fortsatte Udvidelsen, medens de mere bevægelige gik nye Veje. Herefter er det egentlig et Held, at der under Krigen er kommet Konjunkturer, der har muliggjort en Reduktion under en høj Kødpris, og de, der har benyttet sig af disse Konjunkturer, kan prise deres Lykke, at de ikke i optimistisk Fastholden ved det gamle havde bevaret saa store Besætninger, at de i Efteraaret 1917 var nødt til at reducere til en mindre gunstig Pris.

Hertil kommer, at de Ofre, man eventuelt bør bringe for at føre Besætningerne frelst gennem en vanskelig Periode, selvfølgelig ogsaa maa bero paa, gennem hvor lang en Periode disse Ofre skal bringes. Først indtil Freden, som ingen ved noget om. Og dernæst til der paany er saa mange Skibe, at der kan blive Tonnage til overs til lange Rejser med Foderstoffer. Jeg mener egentlig, at dette vil gaa ret hurtigt, saa at der antagelig allerede et Par Aar efter Freden vil være Skibe nok. Men i Mellemtiden vil de høje Fragter virke som en Slags midlertidig Korn-told, der vil henvise Opføringen til de fjerne Lande, saa at Skibene kun belastes med Transport af de forædlede Varer; samtidig vil der altsaa fremdeles være ret høje Kornpriser i de centrale Lande, der følgelig stimuleres til en stor Avl af Markprodukter, men maa være moderate med Forbrug af Kraftfoder. I samme Retning virker den russiske Forvirring i Landbrug og Trafik, der ogsaa midlertidig vil formindske Tilførselen af Korn og Oliekager. Man maa altsaa ikke tro, at straks naar der bliver Fred, bliver der fordelagtige Betingelser for Indkøb af udenlandsk Foder.

Endelig er Reduktionen af Kobesætningerne jo

hidtil ikke større, end at man paa faa Aar kan indvinde det tabte, hvis det skulde vise sig ønskeligt. I Februar 1918 var Køernes Antal reduceret med ca. 20 % i Forhold til 1914 og nu i Juli med 22 %; her overfor kan peges paa, at fra 1903 til 1909 voksede de unge Køers Antal med 7 % aarlig, og da Betingelserne for at holde Kalve og Ungkvæg i Live under Krigen er saa gunstige, at deres Antal næsten ikke er sunket, og da det især er de gamle Køer, hvis Antal er sunket (over 6 Aar 34 %, under 6 Aar 14 %), vil man sikkert paa 2 à 3 Aar kunne naa op til det gamle Tal¹⁾.

Saa vidt angaaende Vigtigheden af at bevare Besætningerne. Jeg skal dernæst omtale Muligheden for at gøre det. Hr. Madsen-Mygdal mener, at der i Danmark er saa stor en Kornhøst, at vi ikke behøver „at indstille os paa at leve alene af Brød og Kartofler“; vi kan „producere Flæsk nok til Hjemmemarkedets Forsyning“; vi kan opretholde en stor Bestand af Hornkvæg, og vi kan „udføre i hvert Fald et lille Overskud af dyriske Produkter“. Og det er derfor en Fejl ved Kornordningen, at den ikke tager Hensyn til „saa vigtige Produkter som Mælk, Smør, Kød og Flæsk“. Kun Korn til vore nordiske Naboer synes Hr. M.-M. ikke at mene, at vi behøver at tænke paa. Bemærkninger herom S. 137 er den eneste Antydning af, at man dog maa tage det Korn et eller andet Sted, som skal benyttes til disse Hensyn; ellers er Hr. M.-

¹⁾ Jeg regner for 1903—09 med de unge Køers Antal (under 6 Aar), fordi der i disse Aar foregik en planmæssig Reduktion af de gamle Køers Antal. -- Det er muligt, at Køerne nu er sartere og mere overkultiverede end i 1903, saa at man ikke kan paaregne saa stor en Fødselsprocent; men paa den anden Side har man under Reduktionen især beholdt dem, man ønsker at lægge til efter.

M. rundhaandet til alle Sider, baade mod Mennesker og Dyr, baade mod Nutid og Fremtid.

Overfor denne overvældende Optimisme maa det pointeres, at en fleraarig Verdenskrig betyder en almindelig Sænkning af Velstandsniveauet, og at det hverken er muligt, klogt eller moralsk for det enkelte neutrale Land at forbeholde sig en for udpræget Oase-Stilling. At give Korn til Kreaturer for at faa vel-smagende, nærende og letfordøjelig animalsk Føde i Stedet, er et Velstandstegn, og der er kun Grund til at glæde sig over, at de sidste Slægtled i stigende Grad har haft Raad dertil. Men naar Europas Velstand er i en saa rivende (om end midlertidig) Tilbagegang som nu, maa man se Sandheden i Øjnene og indrette sig paa en meget betydelig Reduktion af sine Sædvaner; thi Næringsværdien af den Føde, Dyret giver os tilbage, er jo næppe en Tredjedel af Næringsværdien af Dyrets Føde¹⁾. Jo klarere man ser Situationen, som den er, des mere kan man redde af det, som virkelig bør reddes; men en Strudspolitik kan ikke en Gang anbefales i en Oase.

Krigen ødelægger Korn, og Krigen formindsker Produktionen af Korn, og Krigen forøger Forbruget af Korn, og følgelig maa der vises Økonomi med Kornet; men det eneste Sted, man for Alvor kan tage noget fra, er fra Kreaturerne, d. v. s. fra vort Forbrug af animalsk Føde. Heldigvis kan man leve med meget

¹⁾ Eiter Betænkningen fra Udvalget af 4. April 1917 indeholder Mælk og Flæsk endog kun 18.4 og 18.7 % af Næringsværdien i det forbrugte Foder; men da denne Næring fordojes mere fuldstændig og med mindre Arbejde og Omkostning for Organismen, regner jeg lidt højere.

mindre animalsk Føde, end vi Danske er vant til, saa hvis man med Hr. Madsen-Mygdal vil bevare Besætningerne til Fremtiden, og i Modsætning til Hr. M.-M. vil klare sig, paa hvis Bekostning dette skal ske, lader det Standpunkt sig selvfølgelig tænke, at man fordeler den Kornmængde, der ikke direkte beslaglægges til Mennesker, Heste og Udsæd, over saa mange Kreaturer, at det enkelte Dyr nærmest vegeterer og ikke kan præstere noget videre Mælk, Vægtforøgelse eller lign. til Menneskenes øjeblikkelige Forbrug. Men Hr. M.-M. vil jo netop saa gerne skaffe os lidt af disse rare animalske Fødevarer; han vil hverken lade Dyr eller Mennesker spise Hindhede-Kost.

Jamen Danmark er en Oase, Danmark er Europas Spisekammer, Danmark plejer jo at have et mægtigt Udførselsoverskud fra Landbruget! Nej, Danmark er kun et lille bitte Spisekammer, indeholdende 1 % af Europas Korn, 3 % af dets Køer; Danmark er en kolossal Forbruger af udenlandsk Foder, saa at netop Danmark i en vis Forstand er vanskeligere stillet end Sverige, Norge og Tyskland, hvis Ko-Bestand i højere Grad er afpasset efter disse Landes egen store Avl af Græs og Hø; og det danske Landbrug er mere indrettet paa at producere Pengeværdi end Næringsværdi. Vi plejer i. Eks. at kunne betale det meste af vor store Kul-Indførsel ved Prisdifferensen mellem den Margarine, vi spiser, og det Smør, der derved frigøres til Eksport; vi betaler altsaa ikke Kullene med Næring, men med Aroma, og nu sidder vi tilbage med Aromaen. Det er derfor, at dette „ensidige Landbrugsland“ ikke klarer sig bedre under Krigen, men har svært

ved at skaffe sig ¹⁾ Føde til Menneskene, ²⁾ Foder til Kreaturerne og ³⁾ Varer til Byttheandel med Udlandet.

I Følge Kornloven af 1918 udskriver Staten 7.65 Mill. hkg Korn til Brød, Gryn, Byernes Heste, Familiegripen, teknisk Sprit, svagt Øl, Vareudveksling m. m.; til Hestene maa i øvrigt paaregnes et Forbrug af godt 7 Mill. hkg (beregnet efter Kornlovens Tilbageholdsret) og til Udsæd 2.5, i alt altsaa godt 17 Mill. hkg. Heroverfor staar en Høst, der i 1909—13 gsntl. i alt udgjorde 22.9 Mill. hkg, i 1916 20.8 og i Misvækstaaret 1917 15.6. Da nu Gødningsmangelen vil reducere Høsten noget, er det klart, at naar vi skal undvære de 16 Mill. hkg Kraftfoder, vi plejer at indføre, er det grumme lidt vi har til Raadighed til Hornkvæg, Svin og Høns, antagelig alt for lidt til at det kan nytte, at Staten søger at fordele det efter den højeste Retfærdighed.

Vi lærer i Finansvidenskaben, at man maa bruge flere forskellige Skattegrundlag, thi intet Grundlag er helt retfærdigt, og ligner man da for meget paa det enkelte Grundlag, vil dettes Uretfærdigheder blive skrigende og føre til Omgaaelser. Derfor maa man være varsom med at ville ligne Korn ikke blot til Mennesker, men ogsaa til Køer, saaledes som Hr. Madsen-Mygdal foreslog i Vinter (se Rigsdagstidende, Bilag til Motiverne til Kornlovsforslaget), og som man vistnok endnu fra forskellig Side interesserer sig for. Medens den vedtagne Kornlov efter et vist Fradrag ligner fra $5\frac{1}{2}$ til 7 hkg pr. 1 000 Kr. Jordskyld, vilde Hr. M.-M. ligne 10 hkg, og saa give hver Landmand en vis Fradragsret pr. Ko m. m. Dette kan ogsaa udtrykkes saaledes, at man har to Ligninger, en til

Fordel for Menneskenes Brød m. m. og en til Fordel for Køernes Kraftfoder m. m., men derved kommer man langt ud over, hvad et saa skrøbeligt Ligningsgrundlag som Jordskylden kan taale. Jeg skal ikke komme ind paa, om der gives noget bedre Grundlag, eller om man maaske ved at fordele Ligningen paa flere Grundlag (Jordskyld, Ejendomsskyld, Hartkorn m. m.) kunde naa et retfærdigere Resultat; jeg skal kun kort omtale de Mangler, der klæber ved Jordskylden, og som vel ikke gør den ubrugelig til en moderat Ligning som den nuværende, men sikkert absolut til en stærkt forhøjet Ligning.

Jordskylden er principielt beregnet paa noget heit andet end en Kornligning; den sigter paa Jordens Netto-Udbytte i Penge, ikke paa dens Brutto-Udbytte i Korn; den skulde altsaa egentlig bruges til en Penge-skat, ikke til en Kornligning med Betaling for Kornet¹⁾. Dernæst er Ansættelsen foretaget i 1916, uden at man anede, at den skulde bruges til noget praktisk, og den senere hastige Revision har næppe helt kunnet genoprette det forsømte. Endelig vil den faktiske Høst netop af Korn afvige stærkt fra det ved Jordskylden forudsatte, fordi Jorderne ikke egner sig ligegodt for de forskellige Afgrøder, fordi Landmændene interesserer sig forskelligt for Korn (ogsaa ganske legitimt) og er forskelligt dygtige, fordi den Mængde naturlig og kunstig Gødning, de raader over, er forskellig, fordi Regn, Sol,

¹⁾ Hartkornet er principielt mere korrekt; vel skulde Boniteringen foregaa efter „Overskudet“, men Datiden sondrede næppe tilstrækkeligt mellem Brutto og Netto, og i C. Rothes Beretning om den nye Matrikuls Væsen og Historie, Kbh. 1844, siges det S. 29, at Udgifterne ved almindelig Drift sikkert er ens.

Insektangreb m. m. er forskellige, o. s. v. Da Jordskylden saaledes er et meget daarligt Udtryk for det, man egentlig vilde have fat paa, Ejendommens Kornhøst, vilde det føre til frygtelige Resultater, hvis man vilde lægge en stor Ligning (hele Landets Høst) over derpaa. Man kan ikke faa nogen mere slaaende Illustration hertil end den Tabel over Virkningerne i et bestemt vestjysk Sogn af Hr. Madsen-Mygdals Forslag fra i Vinter, som er optaget i Regeringsforslagets Bilag, Sp. 4095. Af Sognets 41 Landmænd vilde de 19 blive saa haardt ramt, at de i 1917 (hvor Høsten ganske vist var meget daarlig), selv med al den foreslaaede Fradragsret ikke kunde levere, hvad Staten havde Ret til, uden at der intet blev til Køerne og ikke nok til Hestene. Værre kan det vist ikke gaa et Forslag, der vil bevare Køerne, end at Kornet dertil i Praxis skal tages fra Hestene. Sagen er den, at allerede efter den vedtagne Lov er der mange, som (selv med 1918-Høst) maa benytte sig af Retten til at lade Hestene og Udsæden gaa først, og mange andre, som er lige ved denne Grænse; forhøjer man da Ligningen til Fordel for Køerne, vil nogle blive reddet, nemlig de, der har mange Køer; men der vil sandelig ogsaa være mange, som vil blive endnu værre stillet, nemlig de, der har faa Køer, og som derfor taber mere end de vinder paa den forhøjede Ligning.

Hvis man kunde bygge paa den virkelige Høst, var det noget andet. Hvis Folk var saa ærlige, at de alle vilde opgive rigtigt, og saa patriotiske, at de saaede de samme Arealer, hvilke Konsekvenser det saa vilde faa for Ligningen, da kunde man foretage fine Beregninger for at opnaa den højeste Retfærdighed.

Men skal man bygge paa en fingeret Høst, maa man være meget forsigtig med Ligningens Højde. At ville skaffe alle Landes Køer et væsentligt Kvantum Korn vilde være at forløfte sig; der kan højst være Tale om en lille Tillægsligning til Fordel for særlig gode Køer, eller til Fordel for de Besætninger, hvorfra Byerne faar Mælk.

Ja saadan maa man se paa det efter alle de Forslag, der hidtil har været fremme. Det er naturligvis muligt, at der kan fremstaa et Geni, der kan stille et Forslag, der muliggør en retfærdig Ligning af det lille Kvantum Korn, der er til overs, naar Mennesker, Heste, og Udsæd har faaet sit, saa at det kunde blive korrekt fordelt mellem Køerne; Hr. Madsen-Mygdal har jo senere selv arbejdet med nye Planer. Men indtil videre er Stillingen den: Vi maa have et eller andet Ligningsgrundlag til Fordel for Menneskene, og maa derfor eventuelt nøjes med et mangelfuldt; Ligning til Kreaturerne bør vi ikke indføre, før vi har et godt Grundlag.

Og saa maa man begynde med at klare sig, hvor det Korn skal tages fra, som Køerne skal have; men hverken Hr. Madsen-Mygdals Foredrag eller hans Forslag gaar ind paa dette Problem. Man kunde f. Eks. tænke sig at sige: Det viser sig, at nogle Landmænd rammes saa mildt af Kornloven, at de efter rigeligt Foder til Heste og Køer endnu har en Del Korn til overs til Svinene; dette er der ingen Mening i, naar andre samtidig er nødt til at slagte Køerne. Men saadan tænker Hr. M.-M. slet ikke; han vil (efter Forslaget) iede 1 Million Svin om Aaret; og han taler (i Foredraget S. 132) vrede Ord om den Prispolitik, som

har stillet Svineholdet saa ugunstigt, at det ikke kan forsyne Hjemmemarkedet.

Mig forekommer det tvært imod, at Staten paa dette Punkt har været alt for imødekommende overfor Landmændene og overfor Tanken om den store Betydning af at opretholde en stor Flæskeproduktion. Først ved de store Tilskud til at holde Majsprisen nede paa en Tid, hvor Fragterne var saa høje, at den nationaløkonomiske Rentabilitet deraf var tvivlsom, og hvor der i alle Fald var stor Risiko ved at opretholde Besætninger, hvis Fremtidsfoder man ikke kunde være sikker paa; jfr. Situationen efter Undervandsblokaden Erklæring. Dernæst ved Forbudene mod at slagte Søer. Og nu sidst ved at sætte den relative Flæskepris til 10 (Forholdet mellem Prisen paa Flæsk og paa Foderkorn). Der kan selvfølgelig produceres Flæsk til forskellige Priser; ved en høj Pris produceres der meget, ved en lav Pris kun lidt, og Situationen er jo netop nu saaledes, at der skal spares paa Kornet, og derfor skal Anvendelsen af Korn til Svin være betydelig mindre fordelagtig end ellers. Til Illustration har jeg efter Kapitelstaksterne beregnet den relative Flæskepris gennem en længere Aarrække og fundet, at den har været stærkt stigende, og samtidig har Svinenes Antal ogsaa været stærkt stigende. I Gennemsnit af Perioderne 1831—40, 1861—70, 1881—90 og 1906—10 var Forholdet mellem Flæske- og Kornpris¹⁾ henholdsvis 6.6, 7.2, 9.5 og 10.5, og samtidig var Svinenes An-

¹⁾ Middeltal mellem Rug- og Bygpris. For Flæsk er det en anden Kvalitet end ved den nuværende Slagteri-Notering, saaledes at Tallene ikke umiddelbart kan sammenlignes med Kornlovens Forholdstal 10; det er Bevægelsen i Tallene, det kommer an paa.

tal 235 000, 400 000, 600 000 og 1 500 000 (og i 1914 2 500 000). I 1830'erne var Svineholdet altsaa meget lille, sikkert overvejende baseret paa Affald; maaske fordi der var for lidt Korn, eller maaske fordi der var saa meget Græs og Hø, at man gennem Hornkvæg og Faar fik Efterspørgselen efter Kød o. l. tilfredsstillet. Men havde man budt Datidens Landmænd en relativ Flæskepris paa 10, skulde de nok være kommen efter at kornfede et langt større Antal Svin. Siden steg Svinenes Antal stærkt; først fordi der var stigende Mængder af Skummetmælk til Raadighed, men siden i stærkere Tempo end Skummetmælken, nemlig fordi Flæskeprisen som vist gjorde dette rentabelt¹⁾; man emanciperer sig altsaa efterhaanden fra Skummetmælken og lader Kraftfoderet spille en stigende Rolle. Saa kom Krigen og skruede os tilbage til et lavere Velstandsniveau, hvor der ikke var Raad til saa meget Korn; og selv om Regeringen ikke havde blandet sig i Sagen, skulde den fri Konkurrencens Love nok have fremtvunget en Indskrænkning i Svineholdet, nemlig ved at medføre en relativ Flæskepris, som gjorde det urentabelt at blive ved. Allerede

¹⁾ Selvfølgelig spillede andre Faktorer ind, som Svinenes større Trivselighed. Anvendelsen af Roer som Svinefoder og i modsat Retning den stigende Folkeløn. . . . Jeg benytter Lejligheden til at berigtige en ret udbredt Misforstaaelse angaaende Tidspunktet for „Kovendingen“. Hr. Madsen-Mygdal sætter (S. 128) denne til „omkring 1880“, og mange identificerer den med Andelsbevægelsen, der slog igennem i Slutningen af 80'erne. Men Danmarks Korneksport kulminerede allerede i Midten af 60'erne; allerede da lod Parolen „Erstatningsdrift i Stedet for Rovdrift“; i 70'erne steg Køernes Antal stærkt, og der gjordes et stort Arbejde med at oplære Bønderkonerne og pigerne til at lave Smør; og allerede i 1883 var Forbruget af Kraftfoder saa stort, at Indførselen af Korn og Foderstoffer var større end Udførselen.

den 15. Maj 1915, hvor de første Flæske-Maksimalpriser af 27. Marts endnu ikke kunde have influeret ret meget paa Svinebestanden, var Antallet af Svin sunket fra $2\frac{1}{2}$ Mill. til 1 918 000, og i de følgende to Aar, hvor Regeringens Indgreb dominerede, var der endog en lille Stigning i Svinenes Antal. Saa kom Blokaden, og nu forekommer det mig, at Forholdene i 1830'erne kan danne et passende Forbillede for vor Flæskepolitik: Et lille Svinehold baseret paa Affald m. m., og en lav relativ Flæskepris, der ikke frister til for stort Kornforbrug.

Men det er altsaa ikke fra Svinene, at Hr. Madsen-Mygdal vil tage det Korn, hvormed der skal vises „Hensyn“ til Besætningerne. Det er ikke ved at tage fra nogle Kreaturer og give til andre, at han vil regulere Sagerne. Og man kan som sagt ikke finde anden Antydning af, hvor Kornet skal tages fra, end Bemærkningen S. 137 om, at „i Vareomsætningen med Ulandet vil Kornet næppe nogensinde som i Aar, da Kornhøsten i hele Nordeuropa var meget nær ved Misvækst, blive af afgørende Betydning. Derimod vil det sikkert være af den største Betydning for vore andre Erhvervs Opretholdelse, om vi var i Stand til at udføre i hvert Fald et lille Overskud af dyriske Produkter“. Idet jeg forudskikker det Forbehold, at mulige Tilførsler fra Amerika til vore Nabolande selvfølgelig helt kan revolutionere Forholdene baade for Korn og dyriske Produkter, skal jeg hertil svare, at Hr. Madsen-Mygdal næppe har taget Statistisk Aarbogs internationale Tabeller med paa Raad ved denne Udtalelse. Han vilde da have set, at Norges aarlige Kornhøst er $2\frac{1}{2}$ Mill. hkg! Alene til Brød behøves der efter danske Forhold

omtrent dobbelt saa meget, og dertil kommer Udsæden, Hestefoderet m. m. Maaske man spiser flere Kartofler, og maaske Hestene faar mere Hø, men at Norge i høj Grad trænger til Korn, er soleklart. Derimod muliggør de store Græsgange en ret betydelig Bestand af Hornkvæg, Faar og Geder, saa at der dog er nogen dyrisk Føde til Raadighed, foruden Fisk, Hvalfedt m. m. Selvfølgelig vil Nordmændene helst sige baade og, baade Korn fra Danmark og Smør og Flæsk m. m.; men man kan være saa sulten, at man siger: Hellere 3 Kalorier i Kornform end 1 derved produceret Kalori af Dyreriget. For Sverige stiller det sig gunstigere; men Kornhøsten er dog pr. Individ kun godt halvt saa stor som i Danmark. Endelig er Finlands egen Kornhøst relativt mindre end Sveriges, men dog en Del større end Norges; Finland har normalt Korn nok til Mennesker og Udsæd, men saa intet til Hestene. Det forekommer mig da ganske uforsvarligt, om Danmark vilde drive Oase-Politik, enten for at opretholde Befolkningens Levemaade, eller for at bevare Besætningerne. Et andet Spørgsmaal bliver saa Prisen; mig tiltaler det ikke at udnytte sin Næstes Nød, men paa den anden Side er disse Lande jo ikke fattige paa Penge, og ønsker ikke at modtage Almisse, saa hvis man kan dokumentere, at Kornet for de danske Landmænd har en meget høj Værdi til at bevare Besætningerne, saa lader Pengespørgsmaalet sig jo nok ordne.

Til Slutning et Par Bemærkninger om Sommerens Protestmøder. Man skulde jo tro, at naar man havde overlevet 19¹⁷₁₈ med den meget daarlige Høst, saa maatte Besætningerne være saa reducerede, at der nu

ikke behøvedes mere Reduktion. Kan det, at Kornet tegner til Middelhøst i Stedet for Misvækst ikke rigeligt opveje, at Ligningen er forhøjet fra $4\frac{1}{2}$ til $5\frac{1}{2}$ hkg pr. 1 000 Kr., og for de 20 000 største Landmænd delvis yderligere med 1 à $1\frac{1}{2}$ hkg, samtidig med at Jordskylden for alle nedskrives med 3—4 000 Kr.? Kan det, at Besætningerne allerede er reducerede, saa at man ikke har noget at skulle afvikle, ikke opveje, at der ikke er gamle Lagre? Landmændene svarer hertil, at de i Fjor havde en glimrende Roehøst. Ja den var 5 (fem) % højere end normalt, nemlig 125 Mill. hkg mod 119 i 1909—13 gsntl.! Og Høhøsten var knap $\frac{2}{3}$ af normalt, Halmhøsten knap det halve. Derfor kan man næppe som Helhed sige, at Fodringsbetingelserne nu tegner væsentlig ringere. Men Ligningen rammer i Aar anderledes end i Fjor. Regnbygerne er faldet forskelligt, saa at nogle, der i Fjor var heldige, i Aar har været uheldige. Jordskylds-Revisionen flytter ogsaa lidt om paa Ligningen, men det skulde dog være i en retfærdig Retning. Det samme gælder den Lettelse for Husmændene, som det faste Fradrag paa 3—4 000 Kr. medfører; i Fjor rantes Husmændene alt for haardt; nu har man lagt Ligningen mere op efter, hvor Besætningerne ikke er saa store. „Gamle Skatter er gode Skatter“ siger Finansvidenskaben; der bliver altid Uro, naar man vil være mere retfærdig, og hvis man nu vil lave om paa Kornloven, bliver der megen Uro — hvormed selvfølgelig ikke er sagt, at man skal opgive Arbejdet for Retfærdigheden.

Og saa tror jeg ikke, at vore Landmænd forstaar, hvor lidt Korn vi i Virkeligheden avler i Forhold til vort Behov; Kornloven maa ramme haardt. Og de

har meget svært ved at tilegne sig Tanken om at levere Korn til vore nordiske Naboer; spørger man dem, om de da mener, at de danske Køer skal gaa forud for de nordiske Mennesker, saa svarer de jo nok Nej; men de vil forfærdelig gerne bilde sig selv ind, at der ikke er nogen Trang til Korn i disse Lande. Og endelig har de svært ved at se, at Kornloven maa være paa den sikre Side; den maa give det fornødne, selv om mange avler saa daarligt, at Resultatet af Ligningen bliver mindre end beregnet; for man kan ikke bagefter forhøje Ligningen for visse Grupper, fordi andre har Misvækst. Bliver Høsten saa god, bliver der et Overskud, og hvis dette ikke medgaar til Vare-Udveksling, kan der naturligvis blive Tale om Læmpelser for de uheldigste eller om Uddelinger til udvalgte Besætninger ell. lign. — ikke om helt nye Regler, hvorved nogle med kort Varsel rammes haardere. Saa bliver der bare et nyt Sæt af Protestmøder.

Landmændene giver navnlig to Grunde for deres Krav om en Revision, Hensynet til Besætningerne, og Udsigten til, at Interessen for Korndyrkningen vil svækkes, hvis alt for mange Landmænd maa benytte Forbeholdsretten (til Heste og Udsæd), og altsaa selv beholder det samme, enten de mangler lidt eller meget i at kunne opfylde Lovens principale Krav. Men Interessen for Korndyrkningen kan jo ogsaa bygges paa den Pris, Landmanden faar af Staten, d. v. s. den relative Kornpris, hvadenten man nu vil forhøje denne ved at sætte Kornet op eller de konkurrerende Salgsvarer ned. Sandsynligheden er vel størst for det første.

7. August 1918.